

Posudek školitele na disertační práci

Jiřího Jelínka

Konstruované jazyky v literatuře

Předkládaná práce věnovaná problematice vytvořených a fiktivních jazyků v literatuře stojí na průsečíku několika oblastí: literární historie, teorie literatury a lingvistiky, a konkrétněji také naratologie, filosofie a teorie médií. Pojednání o konstruovaných jazycích může mít v tomto směru pochopitelně více cílů: kategorizaci rozsáhlého materiálu, historické pojednání a osvětlení fenoménu, strukturní souvislosti a relativní rozšíření podobných jazyků v současné literatuře nebo pronikání fenoménu umělých jazyků mimo literaturu do sféry popkultury a elektronických médií. Jiří Jelínek se relevantním způsobem dotkl většiny naznačených možností, soustavněji se pochopitelně zaměřil na některé z nich. Jedním z cílů jeho práce bylo představit relativně rozsáhlý vzorek konstruovaných jazyků v literatuře; zároveň tyto jazyky inteligentně kategorizovat a popsat jejich strukturní rysy a fungování v kontextu.

Autor k tématu přistoupil s předpokladem jeho historicky proměnlivé souvislosti (nikoli vnitřní jednoty) a pokusil se je uspořádat z větší části na základě strukturně-tematických kritérií. Úvodní kapitola práce se dotýká obecnějších otázek, z nichž metodicky nejdůležitější je jazyková povaha literárního textu vůbec a otázka konvence „průzračného“ jazyka. V tomto směru jsou nebo mohou být konstruované jazyky ve specifickém smyslu zviditelněním literárnosti jako takové a protiklad literárnosti / neliterárnosti se i dále ukazuje jako důležitý a zároveň nejednoznačný.

V rozčlenění tématu, které předkládá hlavní část práce, na zvířecí, posvátné a dystopicko-utopické jazyky můžeme v pozadí hledat antropologické vztahy člověka k biologicky jinému, k posvátnu a společnosti. Zvolený přístup tedy není striktně literárně-teoretický, což dovoluje srovnávat literární fenomény s jevy, které s nimi korespondují v v jiných oblastech, zejména v jazykové praxi, přičemž u každé z těchto kapitol lze uvažovat o zvláštní oblasti vztahů s reálnými jazykovými jevy. Oblast konstruovaných jazyků v poezii,

kteřá zdánlivě stojí mimo uvedenou škálu, se s ní částečně překřývá, částečně ji posouvá do jiné, ale související modality a obrací pozornost také k materiálnosti jazykového znaku.

Jako klíčový prvek práce průběžně vyvstává vztah konstruovaného jazyka k příběhu, narativnímu rámci a jeho případné absenci – nicméně i v případě lyrické poezie je určitý kontext nevyhnutelný, byť v některých případech je daný, v jiných cítíme potřebu jej vytvářet a doplňovat. Práce i v tomto bodě naráží na proměnlivou perspektivu vnímání konstruovaného jazyka jako fenoménu, který v určitých chvílích vnímáme jako funkční a vytvořený prvek, v jiných momentech ale jako skutečný jazyk analogický přirozeným jazykům, tento prvek immerze, lze-li použít naratologické terminologie, je jazyku vlastní (protože člověk je subjektem jazyka a k objektivaci jazyka dochází až na tomto základě); v posunu daném konstruovanými jazyky by tento směr úvah stál za delší a podrobnější úvahou. Zcela zjevně se projevuje u utopicko-dystopických jazyků, které své subjekty mají formovat.

Práce Jiřího Jelínka přináší bohatý materiál, smysluplné uspořádání a řadu případových studií, a otevírá řadu podstatných otázek, které přesahují pragmaticky zformulované téma konstruovaných jazyků v literatuře. Jako školitel, jehož rolí není být oponentem, bych rád vyzdvihl aktivní a systematický přístup Jiřího Jelínka po celou dobu jeho studia. Práce od začátku vznikala na velmi dobré úrovni promyšlení, všechny kapitoly prošly opakovanou kritickou diskuzí a průběžně doznaly řady změn. Práci jednoznačně doporučuji k obhajobě.

V Praze, 27. 10. 2018

Josef Hrdlička